

Амнон стояв на даху, коли вперше по-справжньому побачив свою сестру Тамар. Вона вийшла на задвір'я царського палацу, саме покупалась і витиралася великим лляним рушником, її волосся розвівалося на вітрі. Він умить завважив, яка вона несамовито гарна, раніше дивився на неї лише як на доньку свого батька, на свою сестру, котру цар взяв до себе як прикрасу царського палацу.

Він відразу покликав Йонадаба.

— Бачиш її? — запитав він.

— Так, — відповів Йонадаб. — Це твоя сестра, Тамар.

— Я бачу не сестру, я бачу жінку.

І Йонатаб з ним погодився: звісно ж, вона жінка.

— Дивовижно, — промовив Амнон. — Я навіть не знаю, чи має вона чоловіка.

— Цар Давид заборонив їй мати чоловіка, він хоче, щоб вона залишалася незайманою до кінця свого життя.

Амнон зблід, уся кров, здавалося, відлила від обличчя, він тремтів, мов у лихоманці.

— Бачиш?

— Так, бачу.

— Її волосся наче стадо кіз, яке скочується униз з гірських вершин Гілеада.

— Так.

— Її зуби, мов отара щойно пострижених овець.

— Так.

— Її щоки схожі на половинки багряних гранатів.

— Так.

— Я мушу нею оволодіти.

Тепер затремтів і Йонадаб, але від страху, лише від страху. Великим і вказівним пальцем правої руки потер свого божка на шиї, піт струмками полився з його чола, застилаючи очі.

— Чи твоє кохання завжди мусить бути хіттю? — запитав він.

— Іншого кохання не буває.

— Тобі змішати б своє кохання з осторогою і страхом. Тоді й жаги ніколи не було б, — обережно спробував угамувати друга Йонадаб.

— Страх, жага й кохання, — промовив Амнон. — Мені не під силу їх розрізнити. У моїй душі немає такого ладу. Іноді я починаю тремтіти від лихоманки, ото й усе.

— Господь забороняє такі стосунки, — скиглив Йонадаб. — Він знищить тебе.

— Господь не може бути злим, — жалібно пробубонів Амнон. — Мудрість Господа — це любов.

Він не зводив очей з Тамар, доки та витиралася рушником.

— Цар велить тебе каменувати.

— Мій батько милосердний. Ніхто не знає так багато про кохання, як він.

— Саме тому, — простогнав Йонадаб. — Саме тому.

Незрозуміло було, що він хотів тим сказати.

Нарешті Тамар обтерлася, загорнулася рушником і зникла в палаці.

Раптом Амнон відчув, як йому підігнулися ноги, друг обняв його за плечі й повів, арадше поніс до покою, жага так знесилила Амнона, що він ледве тримав голову, його руки тремтіли, він натужно й хрипко дихав.

Йонадаб вклав друга на ложе, подав йому чашу вина, присмаченого живицею мирри. Спорожнивши чашу, Амнон розридався.

Він плакав так надривно й розпачливо, що нічого не чув навколо й навіть слова вимовити не міг.

Тоді Йонадаб пішов до Севанії і розповів, що трапилося. А Севанія подався до Вірсавії.

Вірсавія відразу збагнула: те, що сталося з Амноном, може мати доленосні й благодіючі наслідки.

Вона не квапилася. Севанія, Йонадаб і Амнон потребували негайного скерування і підтримки, може, Тамар теж потребувала її допомоги. Думкам, які щасливо прийшли їй до голови, треба було влитися у дійсність і подіяти життєдайно, як діє вода, потрапивши в борозни на ниві.

Вона не могла завадити своїй душі подумати: Авесалом.

— Він лежить без руху, мов у безтямі, — сказав Севанія. — Його очі почервоніли й запалися, він виплакав усі сльози. І він білий, наче верблюже молоко, він схожий на прокаженого, уся його кров зібралася в одному-єдиному місці.

— Йди до скинії Господньої і проси пожертвувати найгарніше ягня для Амнона, — веліла Вірсавія. — То буде покаюнна офіра. А ще козу й три паляниці на подячну жертву.

— Подячну жертву?

— Так. Грудиною слід помахати перед Господом, а нирки й товщ спалити.

І Севанія усе виконав, як йому повеліли, бо Вірсавія ніколи не хитрувала й не обманювала його.

Таким було його життя: діяти за когось, відчувати за когось, ставити себе на чийсь місце — брати участь у вчинках інших.

Коли перед Вірсавією поставали труднощі або ж великі спокуси, вона часто йшла до Мевібошета. Зараз він спав, лежав горілиць із широко розплющеними очима й роззявленим ротом. Вона зраділа, бо й у бадьорому стані він заважав її думкам, завжди вторував її словам своїми роздумами й меланхолійними спогадами. Та коли спав, вселяв у неї такий бажаний спокій, що зброджувався у її естві; його відкрите, беззахисне обличчя було схоже на ландшафт, де погляд міг вільно блукати й знаходити собі поживу, воно було зношене й спустошене і водночас багате й незавершене своєю виразністю. Там, сидячи перед сонним Мевібошетом, який безтямно хропів, вона придумала необхідний план.

Це вперше Вірсавія так хитро й виважено придумувала майбутні великі події, ба придумувала доти нечувані події, це було значніше й змістовніше, ніж просто сказати цареві: «Так, ти повинен взяти Раббу!» Чи сказати Соломонові: «Ні, не пий більше солодкого вина!» Це було вправлінням у думанні — священнодійством.

Обернувшись, щоб іти, вона раптом побачила Соломона, який прослизнув услід за нею до Мевібошета, взяла його за м'якеньку, однак чіпку маленьку ручку й пішла до свого покою.

Коли Севанія повернувся, подбавши про необхідні жертви, вона йому сказала:

— Поєднання Амнона й Тамар невідворотне. Його життя під загрозою, гарячка жаги може спалити його, його душа потоне в сльозах незбутньої пристрасті, його плоть скисне й всохнеться від безнастанного ядучого збудження, спершу скисне, а тоді всохнеться.

Севанія кивнув: так воно й буде.

— Звісно, Тамар його сестра. Але не зовсім і не цілковито, їх поєднує лише царське сім'я. А царське сім'я таке незвичайне, що воно ніколи не скисає, не згортається, як молоко ослиць, ні, його можна змішувати, і від того не настане хворості чи прокислості. Так, деякі царі взагалі не допускали змішання свого сімені з іншим, царським сином не дозволено брати собі за дружин чужих жінок, лише сестер. Так відбувається у Єгипті.

Справді, так відбувається у Єгипті.

— Завдяки цьому, — вела далі Вірсавія, — і постає чиста царственість, нерозріджена й незаплямована обраність, котра, урешті-решт, може призвести до зачаття богів. Якщо Аммон візьме собі сестру, то ступить лише ще один крок на шляху обраності.

Вірсавія сиділа на єгипетському ослоні біля узголів'я свого ложа. Корбан, голуб-павич, тихо куняв у своїй клітці. На її колінах сидів Соломон, хлопчина вже давно був у тому віці, коли сини не сидять на колінах матерів.

— А як же Господь? — сторожко запитав Севанія.

Але Вірсавія подумала й про Господа.

— Господа завжди можна вмилювати, — відповіла вона. — Земля повниться Господньою милістю. Амнон пожертвує вівцю. Або дванадцять овець.

— Той, хто оголить тіло доньки батька свого, приречений своїм народом на вигнання, — ледь не плачучи, пробелькотів Севанія. — І жодні жертви не допоможуть.

— Що не дозволено народові, дозволено царським синам. Уся царська родина обрана й священна. Господь не вдихнув би жагу в плоть Амнона, якби це було під заборонаю.

Севанія не зводив з Вірсавії очей. Вона мала впевнений і безтурботний вигляд. Незворушний. І раптом він побачив, раніше не завважував, хоча щодня перебував поруч із нею, а тепер побачив: її тіло втратило стрункість, вона вже не була юною дівчиною, схожою на стеблину лілеї; вона розповніла й обважніла, плечі розрослися вишир, наче для важкої чоловічої ноші. Він і помислити собі не міг, що вона колись зміниться. Думав, що назавжди залишиться такою, якою була тієї першої ночі, коли він стеріг її сон у домі Урії.

Несподіване відкриття, що й тіло Вірсавії стало тілом цариці, заспокоїло його, але й засмутило.

— А цар? — запитав він.

— У душі він знає, що йому доведеться втратити Тамар. Така краса не повинна марнуватися. Чого варта краса без належного застосування?

— Я гадаю, що вона для нього святість, — промовив Севанія глухим від ляку голосом. — А від святості цар ніколи не відступить. Він уб'є Амнона й поверне її собі.

— Ти не знаєш царя. Не знаєш його так, як знаю я, — заперечила Вірсавія. — Він захоплюватиметься відвагою Амнона. Потрібна неабияка відвага на діяння, заборонене Богом. Сам цар уже втратив таку відвагу.

— Усім своїм еством я знаю, що це призведе до біди й смерті, — здушено простогнав Севанія. — Я хворий від страху, як Амнон хворий від жаги.

Він і справді трусився всім тілом, аж мусив опертися об одвірок.

— Ти назавжди зостанешся отроком, який грає на кіннорі, — мовила цариця, і в її словах вловлювалася м'яка й ласкава, а можливо, й поблажлива насмішка.

— Так, — відповів Севанія. — Маю на це надію.

Потім Вірсавія пояснила Севанії, що він повинен сказати Йонадабові, а той — Амнонові. То була не просто добра й доброзичлива порада, ні, їм належало виконати те, що було єдино можливим і невідворотним.

Хай Амнон не встає з ложа. Навіть якщо вогонь у його нутрощах згасне, мусить лежати. Хай передасть цареві через гінця, що в нього, мовляв, смертельна гарячка, яка висмоктує його дух і кров, і він хоче востаннє побачити свого вітця, узяти в нього благословення, останнє напутнє слово, перед тим, як зійти в царство мертвих. Хай Амнон скаже: ти не повинен забувати про моє право первістка.

Вірсавія задумливо гойдала на коліні Соломона, який бавився її товстим золотим ланцюжком на шиї, а вона тулилася щокою до його кучерів і говорила, мовби звертаючись до нього:

— Коли прийде цар, хай Йонадаб прикриє Амнона так, щоб видно було хіба лиш його бліде обличчя, він повинен не допустити, щоб цар побачив, до якої саме частини тіла прилила вся кров. Амнон мусить сказати своєму батькові, що він очікує смерті як спасіння, життя ніколи не дарува-

ло йому істинної радості, він почуватиметься на своєму місці серед тіней царства мертвих, він уже почав звикати до безкровності й прозорості. А коли цар неохоче, але з батьківської спонуки покладе долоню на його чоло, Амнон має зітхаючи сказати: останньою втіхою перед моїм відходом з життя було б побачити Тамар, ти ж знаєш Тамар, сестру Авесалома, оту з чистим голосом і уникливим поглядом, твою доньку. Хай прийде до мого смертного ложа й випече для мене хліб з пшениці та ячменю, щоб я взяв собі в дорогу.

Цар не відмовить Амнонові.

А коли згодом Тамар прийде до нього, коли вона спече хліб і подасть йому, тоді він візьме її і покладе на своє ложе. Жінка, яка подає чоловікові свіжоспечений хліб, безборонна, розпалена від роботи й жару печі, її серце тане від ласки й любові. Вона ляже до нього, покладе голову на його руку, і вони розділять одну хлібину на двох.

— І це все? — запитав Севанія.

— Так, це все, — відповіла Вірсавія.

— І що буде потім?

— А потім нічого більше не буде. Потім вона належатиме Амнонові. Цар утішиться, що син його одужав. І подумас: Господь уберег його.

— Вберег?

— Усе, що буде обрано, спершу треба зберегти. Те, чим зневажають, ніколи не оберуть. Хай Йонадаб скаже Амнонові ще таке: спершу захист, потім — обраність.

І Севанія пішов до Йонадаба, а Йонадаб пішов до Амнона. Той лежав на ложі, не пригубив вина, поданого другом, навіть хліба не попросив. Але уважно вислухав хитромудрий задум, переказаний йому Йонадабом.

— Без твоєї дружби мені це було б не під силу, — промовив він.

— Ти оточений друзями більше, ніж будь-хто з відомих мені людей, — відповів Йонадаб.

Цар Давид відразу здогадався, яка хворість напала на Амнона, йому вона була знайома, незгірш як прокаженому знайомі біла, наче вкрита інеєм, шкіра і гнійники.

— Хто вона?

— Ніхто.

— Ти повинен сказати мені, хто вона. Ти матимеш її, я подарую її тобі, ким би вона не була.

Вона — тїнь Господа. Тїнь, яка панує в царстві мертвих.

— Тїнь Господа?

— Так.

— Тїнь Ягве?

— Так.

— Певний, що все так і є?

— Так, батьку, саме так.

— Вона Господь? — обережно, з неприязню в голосі запитав Давид.

— У царстві мертвих ми всі стаємо тїнями, — втомлено й байдуже пояснив Амнон. — І Господь — також.

— Я приніс тобі перепічку з родзинками й мед.

— Дякую, батьку. Та я ситий від страждань.

— Кілька крапель меду, може? — припрошував Давид.

— Ні, навіть краплини не здужаю.

Щоки Амнона втратили свою колишню пухкїсть, а жилові складки під очима стали борознами, у яких великими перлинами збиралися сльози.

— Я постив, — озвався цар. — Але постив голодуючи, бо саме голод сповнює піст побожним змістом. Того, хто не голодує, Господь не зміцнює постом.

— Йонадаб приносив чашу вина. Але вино мені не п'ється.

— Поститися без голоду й спраги марна справа, — запевняв цар. — Однаково, що їсти й пити.

— Мені й жити не хочеться, не те що їсти, — відповів Амнон. — Моя душа прагне лише прохолоди смерті.

І цар усвідомив своє безсилля й вирішив піддатися йому, сили на це йому ще вистачить, він боявся того, що скаже Амнон, коли він таки змусить його назвати ім'я жінки, яка накликала на нього нестримну жагу; йому бракувало відваги почути це ім'я.

І цар нахилився над ложем, сповнений задушливої нехоті, поклав долоню на чоло Амнона.

— Ти нічого більше не бажаєш? — запитав він.

— Окрім твого благословення?

— Моє благословення маєш.

— Окрім нього? Ні, нічого.

— Нічого?

— Хіба що тобі на догоду міг би вигадати якийсь бажання, — здушено простогнав Амнон.

— То вигадай.

— Тоді мені хотілось би хліба. Звичайної круглої хлібини в дорогу, з пшениці та ячменю.

Він говорив повільно, через силу, мовби підбирав слово за словом.

— Слухаю тебе, — мовив Давид.

— Якби Тамар, моя сестра, а твоя донька, а ще більше сестра Авесалома, прийшла сюди й спекла хліб, це, можливо, стало б для мене недовгою розрадою.

Почувши ім'я Тамар, цар здригнувся і миттю забрав долоню зі спітнілого чола Амнона.

Треба було змусити його назвати ім'я, думав цар. А я дозволив йому зробити це з власної волі, майже безневинно. Я безсилий.

— Хай би вона спекла хліб у мене на очах. Може, я востаннє в житті насолодився б запахом збродженого тіста, намиливався б її руками, які його вимішують.

— Хліб в останню дорогу повинен бути прісним, — сказав цар, який виразно відчував жагу, приховану в сумному голосі сина.

— Короткий цей шлях, — боронився Амнон. — Для мене — це лише крок до царства мертвих.

— Я пришлю її до тебе. Негайно. І борошно пришлю. І борошно, і закваску. Нічого для тебе не пожалію.

Цар підвівся і вийшов, прихопивши з собою перепічку й мед, залишивши по собі лише благословення.

Та перш ніж відіслати Тамар до Амнона, він навідався до Господа в скинію, щоб запитати в Нього поради. Але Господь відповів, як завжди:

— Усяка обіцянка царя дана перед Богом.

* * *

Севанія розповів Вірсавії про все, що відбулося, його голос звучав тихо й сторожко, він почувався зніченим, хоча її передбачення збулися; деякі слова він приховував, кахикаючи й затинаючись, уникав жестикуляції, такої звичної для нього.

Тамар замісила тісто біля ложа Амнона, увесь покій сповнився пахоців борошна й закваски, її пальці, вправні, ніжні й сильні — здавалося, що непорочні й водночас на диво досвідчені пальці — привертали увагу недужого; вони замішували тісто впевненими, ритмічними рухами; коли Тамар занурювала їх у тісто, воно тихо пихкало, а коли виймала, тісто зітхало й плямкало, соковите й вологе. Вона уривчасто дихала в такт своїм рухам, її щоки зачервонілися, мов гранати.

— Розумієш?

— Так, розумію. Далі!

І ось вона сформувала хлібину, круглу хлібину з м'якою, глибокою ямкою посередині, поклала її на деко й понесла